

การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Study for Uniqueness in Tourism Base on Sustainable Tourism
Management, Mae Rim District Chiang Mai Province

วรพล วัฒนเหลียงอรุณ, กริช สอิ่งทอง และอศวิณี ไชยวุฒิ

Worapol Wattanalaungarun, Kritich Sa-ingthong and Assawinee Chaiwoot

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University

E-mail: worapul_1@yahoo.com

(Received : September 23, 2019 Revised : October 30, 2019 Accepted : October 31, 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อจัดทำเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ในบริบทของการศึกษาใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากพื้นที่จริง การประชุมสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Focus group) ประกอบกับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ เมื่อได้ข้อมูลครบทุกด้านผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การค้นคว้าจากข้อมูลเอกสาร พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ของทั้ง 11 ตำบล โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านการพัฒนาความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ ยกเว้นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวจะมียุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ เทศบาลตำบลแมริม เทศบาลตำบลริมเหนือ เทศบาลตำบลแม่แรม องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ซึ่งทางคณะผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในการอบรมชาวบ้านให้มีความรู้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งได้ทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง พื้นที่ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการอบรมชาวบ้านได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว บ้านวังป่อง หมู่ที่ 6 ตำบลเหมืองแก้ว และบ้านท่าไคร้ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สา จึงสามารถสรุปได้ว่า เอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแมริมบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน

หลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ทางคณะผู้วิจัยยังได้เสนอประเด็นสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่องคน หมายถึง คนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว และประโยชน์ของการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การมีมิตรไมตรีในการเป็นเจ้าบ้านและการให้บริการที่ดี การปรับปรุงแบบไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสม การร่วมกันสร้าง พัฒนา คงไว้ซึ่งบริบทของชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน

ประเด็นที่ 2 เรื่องวิถีชีวิต หมายถึง ดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และคงความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา การเปลี่ยนรูปแบบจากวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมรักษาการผลิตในรูปแบบของเกษตรปลอดภัยสู่เกษตรอินทรีย์ และการเปลี่ยนอาชีพสู่การผลิตสินค้าท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ การดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญๆ และเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

ประเด็นที่ 3 เรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การส่งเสริมให้ชุมชนลดขยะของครัวเรือน จนนำมาเป็นต้นแบบของหมู่บ้านหรือชุมชนที่ใส่ใจและรักษาสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่ 4 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ทุกครัวเรือนส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อไว้รับประทานเองในบ้าน บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ ร้านอาหารท้องถิ่น เป็นต้น แบบนี้จะทำให้คนในชุมชนประหยัดค่าใช้จ่ายและสามารถสร้างรายได้เสริมได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: เอกลักษณ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น อำเภอแม่อริม

Abstract

This basic research has 3 objectives: 1) To study the settings of Mae Rim District, Chiang Mai Province 2) To promote the community involvement and to create the community strength in sustainable tourism development 3) To set the tourism uniqueness based on sustainable tourism in the areas of Mae Rim District, Chiang Mai Province. The sustainable tourism management plans were based on qualitative research through non-participation observation, focus groups and community workshops. The data analysis was presented in the Descriptive Analysis and the related literature review. The local government's strategic plan of 11 Districts as indicated, have focused on the well beings and the economy in each area, but only six areas have focused on strategic tourism plan : Mae Rim Sub-District, Rim Nua Sub-District, Mae Ram Sub-District, Pong Yaeng Municipality Office, Mae Sa Municipality Office and Don Kaew Municipality Office. In these areas, the community workshops and the community

participation were used to develop the tourism sites, particularly Pong Yaeng Municipality Office, Don Kaew Municipality Office, Baan Wang Pong, Moo 6, Mhuang Kaew Municipality Office and Baan Tha Khrai, Moo 2, Mae Sa Municipality Office.

In conclusion, the tourism uniqueness in Mae Rim District based on sustainable tourism has the key factors in economy, social cultural and environment bases which are the key factors of sustainable tourism. The study also proposed the following main factors in tourism area development:

The 1st factor is the local people. They should have knowledge and understanding in tourism development and the benefits of tourism by developing their skills, knowledge and ability in tourism activities continuously. The focus should be on systematic management, good hospitality and service, situational management and involvement in community conservation promoting tourism in all the aspects.

The 2nd factor is the way of life. This means the conservation of historical uniqueness, the changes from the original agriculture ways to organic farming, career changes to the producers of various local products and the main and unique culture and tradition conservation.

The 3rd factor is the environment conservation. Promoting to decrease the home wastes can lead to be the best environment conservation model

The 4th factor is the Sufficiency Economy Concept. Every home plants home-grown vegetables for own consumption and for serving tourists in homestays and in local food shops. This can help the community to save the expenses and to earn more extra incomes.

Keywords: Uniqueness of sustainable tourism, Sustainable tourism management, The host community, Mae Rim district

บทนำ

จากสถานการณ์ปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวของโลกในช่วงปี ค.ศ. 2006 - 2007 จากสถิติขององค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ระบุเป็นช่วงแห่งเวลาที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวพัฒนาการเติบโตของนักท่องเที่ยวจาก 800 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 900 ล้านคนภายในระยะเวลา 2 ปี โดยมีอัตราการเติบโตสูงถึงร้อยละ 6.6 การคาดการณ์ในปี ค.ศ. 2009 ทั่วทุกภูมิภาคของโลกจะประสบวิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบเรื่องโรคติดต่อ แต่ยกเว้นภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แอฟริกา และตะวันออกกลางที่องค์กรการท่องเที่ยวโลกคาดการณ์ว่าจะมีผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวเป็นบวก (กรมการท่องเที่ยว, 2558) ดังนั้นประเทศไทยเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในกิจกรรมการเดินทางและนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ และจังหวัดเชียงใหม่เป็นสถานที่หนึ่งที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกมากที่สุด ในเขตภาคเหนือตอนบน และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวหลายประเภท แต่จากสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ปี 2551 พบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวประเภท บ่อสร้าง ตลาดวโรรส บ้านถวาย ปางช้าง กาดหลวง กาดฝรั่งและถนนคนเดิน ส่วนสินค้าที่นักท่องเที่ยวชอบซื้อมากที่สุด ได้แก่ สินค้าหัตถกรรม กาละแมะ น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู ไล่อั่ว ไม้แกะสลัก ฯลฯ และจากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าในปี 2561 จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งสิ้น 10.84 ล้านคน เพิ่มขึ้น 0.45 ล้านคน จากปี 2560 หรือคิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.37 โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.55 และนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.95 นอกจากนี้ ในปี 2561 จังหวัดเชียงใหม่มีรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนทั้งสิ้น 108,013 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 8,943 ล้านบาท จากปี 2560 หรือคิดเป็นร้อยละ 9.03 โดยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.22 และ นักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.33 (ทริสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และสิทธิการเช่าอุตสาหกรรม, 2560) ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ทางกรมการพัฒนาชุมชน (2561) ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวสู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวโดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกันไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP นวัตกรรม แยกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะแรก “พออยู่ พอกิน” เป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู ชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ OTOP ของชุมชน

ระยะที่ 2 “อยู่ดี กินดี” เป็นการสร้าง และพัฒนาผู้ประกอบการและชุมชน เป็นในลักษณะของ OTOP Village

ระยะที่ 3 “มั่งมี ศรีสุข” OTOP นวัตกรรม เป็นในลักษณะของ เมืองสร้างธุรกิจ ธุรกิจสร้างเมือง ซึ่งในระยะนี้ชุมชนมีความพร้อม และมีความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยว และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเอง โดยมีการใช้ OTOP เป็นจุดขายในการท่องเที่ยว มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ และมีการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ รวมทั้งการพัฒนา 5 มิติ ได้แก่ 1) Place (ด้านการท่องเที่ยว) พัฒนาศักยภาพ/สร้างแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ท่องเที่ยว 2) Preserve (ด้านอนุรักษ์) สร้าง/รักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นชุมชนและสิ่งแวดล้อม 3) People (ด้านชุมชน) พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสร้างคุณค่า/ความเข้มแข็ง/ยั่งยืน 4) Product (ด้านผลิตภัณฑ์) พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการให้มีความโดดเด่น 5) Promotion (ด้านการส่งเสริม) ประชาสัมพันธ์ส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยว/กิจกรรม

สำหรับในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่ที่มีความน่าสนใจของบริบทชุมชน อำเภอแมริมเดิมมีฐานะเป็นแขวง ตั้งอยู่ที่บ้านสะลงนอก หมู่ที่ 3 ตำบลสะลง ผู้ดำรงตำแหน่งนายแขวงคนแรกชื่อ นายมา ไม่ทราบนามสกุล เนื่องจาก เป็นท้องที่ห่างไกลมีหมู่บ้านน้อยและอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัด การคมนาคมไม่สะดวก จึงย้ายมาอยู่ที่ บ้านช่วงเปา หมู่ที่ 1 ตำบลริมใต้ ตามที่อยู่ปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอใช้ชื่อว่า “อำเภอแมริม” เหตุที่ชื่อนี้เนื่องจากที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ อยู่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำริม ซึ่งไหลผ่านจากอำเภอแม่แตง ลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านสบริม หมู่ที่ 3 ตำบลริมใต้ อำเภอแมริม ขณะที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เล็งเห็นความสำคัญถึงการให้บริการประชาชนของอำเภอแมริม จึงได้สนับสนุนงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2547 ให้จัดสร้างที่ว่าการอำเภอ และอาคารหอประชุมหลังใหม่ แทนอาคารที่ว่าการอำเภอหลังเดิมซึ่งได้ปลูกสร้างและใช้งานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 และได้พิธีเปิดและใช้อาคารเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2548 โดยอาคารที่ว่าการอำเภอแมริมหลังใหม่มีรูปทรงแบบล้านนาประยุกต์ ซึ่งมีเพียงสองแห่งในประเทศไทย คือ ที่ว่าการอำเภอแมริม และอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ การปกครองของอำเภอแมริมประกอบด้วย 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลริมใต้ ตำบลริมเหนือ ตำบลสันโป่ง ตำบลขี้เหล็ก ตำบลสะลง ตำบลห้วยทราย ตำบลแม่แรม ตำบลโป่งแยง ตำบลแม่สา ตำบลดอนแก้ว และตำบลเหมืองแก้ว ในด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว อำเภอแมริมมีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวหลายประเภทแต่ยังขาดเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว ที่ผ่านมาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาไปตามกระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว แต่ขาดการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวจากชุมชน รวมถึงกระแสการเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตจากวิถีชีวิตด้านการเกษตร หรือวิถีชีวิตดั้งเดิมไปสู่รูปแบบการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งจากความต้องการของตนเองและจากนายทุนที่เข้ามาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้ขาดเป้าหมายและจุดเด่นในการพัฒนาด้านเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นที่มาของการตั้งคำถามงานวิจัย ดังนี้ 1) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างไร 2) การจัดทำเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดย

ชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ อำเภอแมริม เพื่อนำสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างไร 3) ชุมชนท้องถิ่นเกิดทัศนคติและค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและภูมิปัญญา เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. เพื่อการจัดทำเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ออกแบบ และกำหนดวิธีวิจัยภาคสนาม
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ตัวแทนชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอแมริม จำนวน 50 คน
3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยลงพื้นที่ในการศึกษาข้อมูลด้านภาคสนามโดยใช้แบบสำรวจด้วยตนเอง รวมทั้งการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การบันทึกและจดบันทึก การใช้แบบประเมินศักยภาพกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ และการจัดการอบรมให้ความรู้ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยตัวผู้ทำวิจัยเองโดยการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหน่วยงานเพื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ หอสมุดมหาวิทยาลัย และฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์
5. กรรมวิธีทางข้อมูล การใช้แบบสำรวจบริบทพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมสรุปหาความสำคัญ ความสัมพันธ์ การถอดความหมายและการจำแนกข้อมูล จัดแยกประเด็นออกเป็นหมวดหมู่ คัดแยกข้อมูลที่อยู่ในแนวเรื่องเดียวกัน แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียงโดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - 5.1 การใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ SWOT MATRIX โดยขั้นแรกให้นำข้อมูลเข้าด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของบริบทพื้นที่อำเภอแมริม
 - 5.2 นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ เพื่อหาจุดเด่น หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่

5.3 นำจุดเด่น หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำเสนอในพื้นที่ของอำเภอแมริม

สถานที่เก็บข้อมูล คือ พื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว เทศบาลตำบลแม่แรม บ้านวังป่อง หมู่ที่ 6 ตำบลเหมืองแก้ว และบ้านท่าไคร้ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่หลักทางด้านการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ทางผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลของพื้นที่ในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยแยกเป็นประเด็นข้อมูลได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิทั้งในรูปแบบของเอกสาร บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทางผู้วิจัยสามารถสรุปบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

1.1 ด้านทรัพยากรป่าไม้ ในเขตอำเภอแมริมทรัพยากรป่าไม้ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่มิ และน้ำแม่สา และยังเป็นพื้นที่ซับน้ำจากฝนและไหลลงสู่ลำน้ำแม่แรม น้ำแม่สา น้ำแม่ละ และน้ำแม่สาหลวง ซึ่งอำเภอแมริมมีพื้นที่ป่าประมาณ 249.65 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 55.51 ของพื้นที่ทั้งหมด (ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่, 2560)

1.2 ด้านทรัพยากรดิน ประชาชนในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน มีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกประมาณ 78,120.75 ไร่ โดยแยกเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการทำนาประมาณ 26,954.53 ไร่ นอกนั้นเป็นพื้นที่สำหรับปลูกพืชไร่และไม้ผล พืชทำการเพาะปลูกโดยส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว พริกหวาน แครอท ซาโยเต้ เป็นต้น (ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่, 2560)

1.3 ด้านการใช้ที่ดิน ในเขตพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 281,085.62 ไร่ ซึ่งสามารถจำแนกการใช้ที่ดิน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ร้อยละ 27.79 ป่าไม้ ร้อยละ 55.51 แหล่งน้ำ ร้อยละ 0.90 ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 14.12 และด้านอื่น ๆ ร้อยละ 1.68 (ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่, 2560)

1.4 ด้านวิถีชีวิต และวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นย่านชานเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ จึงยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์การดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ ทั้งยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน เช่น ปั๊มน้ำมัน ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น การเดินทางเข้าเมืองมีความสะดวกสบายเนื่องจากสามารถเดินทางได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัวและการใช้ระบบการขนส่งสาธารณะ พื้นที่โดยส่วนใหญ่ของอำเภอแมริมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมจึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตร รองลงมาเป็นการรับจ้าง ประชาชนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น รองลงมาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ เช่น ชนเผ่าม้ง และชาวไทใหญ่ เป็นต้น จึงทำให้ในพื้นที่มีความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง พิธีกรรมเลี้ยงผีป่า

ดงช้าง ความเชื่อในเรื่องการรักษาอาการเจ็บป่วย งานหัตถกรรมของชนเผ่า เช่น การทำเครื่องเงิน การตีมีด การทำผ้าเขียนเทียน เป็นต้น

1.5 ด้านแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากการที่ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้สร้างขึ้นมา ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวมีการกระจายตัวอยู่ตามตำบลต่าง ๆ ในอำเภอแมริม ซึ่งสามารถแยกได้ตามเขตการปกครองได้ดังนี้

1.5.1 เทศบาลตำบลแมริม ได้แก่ วัดป่าดาราภิรมย์ วัดแมริม พิพิธภัณฑ์พระตำหนักดาราภิรมย์ ฟาร์มงูแม่สา

1.5.2 เทศบาลตำบลริมเหนือ ได้แก่ วัดเจติยสถาน พระธาตุนิรंतरแขวนจำลองและเจติย์เก่าในวัดหัวดงสามัคคีธรรม

1.5.3 เทศบาลตำบลสันโป่ง ได้แก่ ศาลกรมหลวงชุมพรฯ วัดพระธาตุจอมแดง วัดสันโป่ง วัดโพธิ์นิมิต วัดนันทาราม วัดสุวรรณาวาส วัดกุ่มภประดิษฐ์ วัดสระฉันทันต์ วัดศรีชมพู วัดมณีประดิษฐ์

1.5.4 เทศบาลตำบลชี้เหล็ก ได้แก่ วัดสุรินทราราชฎร์ วัดอินทราราม

1.5.5 องค์การบริหารส่วนตำบลสะลอง ได้แก่ วัดพระพุทธรบาทสี่รอย อนุสาวรีย์ขุนหลวงวิลังคะ วัดเมืองกะ

1.5.6 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทราย ได้แก่ Chiang Mai Erotic Garden

1.5.7 เทศบาลตำบลแม่แรม พื้นที่ในเทศบาลตำบลแม่แรมมีลักษณะของภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา จึงทำให้เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีความหลากหลาย ได้แก่

- การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เช่น การขับรถ ATV การโดดบันจี้จัมพ์ (Bungy Jump) การขี่ม้าชมป่า เป็นต้น

- การท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกแม่สา ม่อนแจ่ม

- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ โครงการหลวงหนองหอย สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ไร่สตอเบอรี่

- กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ได้แก่ ปางช้างแม่สา

1.5.8 องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง พื้นที่ตำบลโป่งแยงโดยทั่วไปมีสภาพเป็นภูเขา และที่ราบเชิงเขา พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ซึ่งลักษณะพื้นที่ดังกล่าวส่งผลให้มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น โครงการหลวงแม่สาใหม่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา(บ้านบวกจั่น) โครงการพระราชดำริเกษตรวิชญา สวนเกษตร ศูนย์สาธิตการพัฒนาและธรรรงค์ การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 1 (แม่จะ) บ้านกองแหะโฮมสเตย์ (แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร ธนาอาหาร ธรรมชาติ ป่าไม้) เป็นต้น

- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ หน่วยจัดการต้นน้ำแม่สา (น้ำตกห้วยดีหมี) หน่วยจัดการต้นน้ำ (ปงไคร้) ดอยผาห้อยผาหลวง (เส้นทางตามรอยเสด็จฯ รัชกาลที่ 9) อุทยานแห่งชาติ-บ้านบวกเตย (ทะเลหมอก) ถ้ำผาติ๊ะ
- การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ รอยพระพุทธรูปหินถ้ำผาติ๊ะ สำนักสงฆ์ห้วยผาปู สำนักสงฆ์คูหาวารี วัดโป่งแยงเฉลิมพระเกียรติ วัดปงไคร้ (เจดีย์ศรีชลกร) วัดปางลุง สำนักสงฆ์บวกจั่น สำนักสงฆ์โป่งแยงนอก
- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ หมู่บ้านอนุรักษ์กล้วยไม้พันธุ์หายากถ้ำบ้านปงไคร้ บ้านผานกกก การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม (กิจกรรมทางวัฒนธรรม/พิพิธภัณฑ์) ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านชนเผ่าม้งบ้านแม่สาใหม่ (พิพิธภัณฑ์ม้ง ป่าดงแซ่ โรงสีข้าวพระราชทาน ต้นไม้ของพ่อ ป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ บ้านปางขมุ) บ้านปางลุง (ป่าอนุรักษ์) มวยไทยแม่ทัพเห็นแคมป์
- การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ได้แก่ กระโดดบันจี้บ้านปงไคร้ (Tree top flight)
- การท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เช่น บ้านสวนทูนอิน เป็นต้น

1.5.9 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา ได้แก่ วัดศรีบุญเรือง วัดแม่สาหลวง วัดดอนชัย วัดสว่างบันเทิง สำนักสงฆ์วัดดอยน้อย วัดท่าไคร้ ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริฯ

1.5.10 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้แก่ น้ำตกตาดหมอก ผาลาดผากบ อ่างเก็บน้ำแม่จอก อ่างเก็บน้ำห้วยตึงเฒ่า วัดโสภณาราม วัดดาราภิรมย์ วัดดอนแก้ว วัดปิยาราม สำนักสงฆ์สันเหมืองประชาราม วัดพระนอนขอนม่วง และที่พักแบบโฮมสเตย์

1.5.11 เทศบาลตำบลเหมืองแก้ว ได้แก่ วัดดอนตัน วัดชมพูนุท (วัดวังป้อม) วัดนันทาวาส วัดเวฬุวัน วัดพรหมประดิษฐ์ วัดวิจิตรวารี วัดศรีปิงชัย

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการศึกษา พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาในพื้นที่ของอำเภอแม่ริมโดยส่วนใหญ่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน นั่นคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นตำบลนั้น ๆ สามารถเข้าไปมีบทบาทอำนาจตัดสินใจ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาการมีส่วนร่วม เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีสภาพแวดล้อม การสะสมทางภูมิปัญญาตลอดจนเงื่อนไขและปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลให้ความต้องการและแนวทางการจัดการภายในชุมชนมีความแตกต่างกันไปด้วย การส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสอดคล้องกับความเหมาะสมกับความเป็นจริงภายในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของท้องถิ่น อันจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าที่รัฐเป็นผู้กำหนดหรือควบคุม จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้แต่ละชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มอาสาสมัครชุมชน (อสม.) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูป กลุ่ม OTOP กองทุนหมู่บ้าน กองทุนแม่ของแผ่นดิน รวมทั้ง กลุ่มการท่องเที่ยว โดยกลุ่มต่าง ๆ จะมีการแต่งตั้งประธานและคณะกรรมการกลุ่มดำเนินงาน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานงานของแต่ละกลุ่ม

สำหรับกลุ่มการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น เป็นการจัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของคนในชุมชน ที่อยากจะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการบริหารจัดการจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่อำเภอแมริมมีหลายหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มท่องเที่ยวบ้านแม่สาใหม่ กลุ่มการท่องเที่ยวบ้านปางไคร้ กลุ่มการท่องเที่ยวตำบลแม่แรม เป็นต้น โดยการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวดังกล่าวมาจากความต้องการของชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอ เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เป็นต้น ร่วมกันพัฒนาและให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในด้านการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน

3. การจัดทำเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในพื้นที่ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในโครงการต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดเพื่ออบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่คนในชุมชน จำนวน 9 โครงการ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมโครงการรวมประมาณ 100 คน พบว่าการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแมริมมีพื้นฐานมาจากลักษณะวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งชุมชนในพื้นที่อำเภอแมริมโดยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตในด้านเกษตรกรรม โดยมีการทำการเกษตรทั้งแบบพื้นที่สูง และที่ราบลุ่ม ประกอบกับชุมชนในอำเภอแมริมยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมและประเพณีในแบบดั้งเดิม รวมทั้งสภาพภูมิประเทศเป็นทั้งที่ราบสูง และที่ราบลุ่ม มีความเป็นธรรมชาติ และอากาศดี ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอแมริม เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนส่งผลให้ประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์และรื้อฟื้นวัฒนธรรม และประเพณีเดิมที่เคยมีอยู่ในพื้นที่ เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง การแข่งรถม้า ประเพณี 12 เป็ง (การทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ) เป็นต้น รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ หรือภูมิปัญญาของชุมชนให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ เช่น ดนตรีพื้นบ้าน การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การทำตุ้ง เป็นต้น ซึ่งผลจากการอบรมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์รักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแมริม

การอภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า พื้นที่ในเขตอำเภอแมริมเป็นทั้งที่ราบสูง ที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่ม อาชีพของประชากรโดยส่วนใหญ่ในพื้นที่ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การปลูกข้าว การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีนโยบายส่งเสริมให้เป็นการทำการเกษตรโดยการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานในท้องถิ่นยังได้มีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้โดยอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ เทศบาลตำบลแมริม เทศบาลตำบลริมเหนือ เทศบาลตำบลแม่แรม องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว จากวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จากศึกษาข้อมูลบริบทของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อำเภอแมริมมีขนาดพื้นที่ 455 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 284,375 ไร่ โดยแยกเป็นพื้นที่ป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ 319.91 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 199,325.50 ไร่ สภาพภูมิประเทศอำเภอแมริม ด้านทิศตะวันตกล้อมรอบด้วยภูเขา ในขณะที่ทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงไหลผ่าน โดยมีลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญอยู่ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำริม และน้ำแม่สา แบ่งการปกครองออกเป็นดังนี้

1.1 เทศบาลตำบลแมริม ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลริมใต้ทั้งตำบล และหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 (บางส่วน) ของตำบลแม่สา

1.2 เทศบาลตำบลริมเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลริมเหนือทั้งตำบล

1.3 เทศบาลสันโป่ง ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลสันโป่งทั้งตำบล

1.4 เทศบาลตำบลชี้หลัก ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลชี้หลักทั้งตำบล

1.5 เทศบาลตำบลแม่แรม ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลแม่แรมทั้งตำบล

1.6 องค์การบริหารส่วนตำบลสะลงง ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลสะลงงทั้งตำบล

1.7 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทราย ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลห้วยทรายทั้งตำบล

1.8 องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลโป่งแยงทั้งตำบล

1.9 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่สา (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแมริม)

1.10 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลดอนแก้วทั้งตำบล

1.11 องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลเหมืองแก้วทั้งตำบล

(อำเภอแมริม, 2560)

ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษา พบว่า ทุกตำบลในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จะมีแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่สำคัญทางศาสนา แต่จะมีแหล่งท่องเที่ยวเพียงบางแห่ง หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวบางประเภทที่จะเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว โดยสามารถแยกตามประเภทของการท่องเที่ยวได้ดังนี้

- การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ได้แก่ ตำบลแม่แรม มีกิจกรรมในด้านการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เช่น ขับรถ ATV การโดดบันจี้จัมพ์ เป็นต้น

- การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เช่น วัดป่าดาราภิรมย์ วัดพระพุทธรูปสำริด วัดท่าไคร้ เป็นต้น

- การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์พระตำหนักดาราภิรมย์

- การท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตกแม่สา ม่อนแจ่ม อ่างเก็บน้ำห้วยตึงเฒ่า เป็นต้น

- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น โครงการหลวงหนองหอย สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ไร่สตอเบอรี่ ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ เป็นต้น

- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ หมู่บ้านอนุรักษ์กล้วยไม้พันธุ์หอมบ้านปงไคร้

- กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ได้แก่ ปางช้างแม่สา Chiang Mai Erotic Garden

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการที่คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ โดยเริ่มทำการศึกษาจากบริบทของพื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่และลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลในแต่ละเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอแม่ริมทั้ง 11 แห่ง พบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ของทั้ง 11 ตำบล โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านการพัฒนาความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ ยกเว้นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวจะมียุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้แก่ เทศบาลตำบลแม่ริม เทศบาลตำบลริมเหนือ เทศบาลตำบลแม่แรม องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว นอกจากการศึกษาจากเอกสารทางผู้วิจัยยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในโครงการต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดเพื่ออบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่คนในชุมชน รวมทั้งได้ทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งพื้นที่ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการอบรมชาวบ้านได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว บ้านวังป่อง หมู่ที่ 6 ตำบลเหมืองแก้ว และบ้านท่าไคร้ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สา โดยเฉพาะ 2 พื้นที่สุดท้ายนี้ยังไม่เคยเป็นแหล่งท่องเที่ยวมาก่อน แต่เมื่อทางคณะผู้วิจัยได้เข้าไปทำการอบรมให้ความรู้ ประกอบกับทางสำนักพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ริมให้การสนับสนุน จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีความสนใจในการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นโดยชุมชนเอง และปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

3. การจัดทำเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาตามโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสารทั้งในรูปแบบตำรา งานวิจัย และเอกสารออนไลน์ รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพของชุมชน การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หัวหน้าหน่วยงานราชการ การร่วมเป็นวิทยากรเพื่อบริการวิชาการ และการประชุมกลุ่มร่วมกับชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอแม่ริมมีพื้นฐานในด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา การปลูกพืชไร่ ไม้ผลต่าง ๆ เช่น ลิ้นจี่ สตรอเบอรี่ ท้อ พลับ เป็นต้น ทั้งยังคงมีวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมทั้งในแบบดั้งเดิมและตามพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งในแบบดั้งเดิม คือ การคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อแบบดั้งเดิมไว้ ได้แก่ พื้นที่บ้านแม่สา น้อย บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกก บ้านหนองหอย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าวที่เป็นแบบดั้งเดิม เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง พิธีกรรมเลี้ยงผีป่าดงเซ้ง (ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน) พิธีกรรมในงานศพของม้ง เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่มีวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมตามพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันกับสภาพสิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างลงตัว ได้แก่ พื้นที่เทศบาลตำบลแม่แรม องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา บ้านปางไคร้ บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง ประเพณีและวัฒนธรรมตามพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณี

ยี่เป็ง (ลอยกระทง) ประเพณี 12 เป็ง เป็นต้น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า เอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่ริมอยู่ภายใต้วิถีชีวิต วัฒนธรรม บนพื้นฐานเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรักษ์ ยาวีราช และคณะ (2561) ที่พบว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้มาท่องเที่ยว ได้แก่ ความเป็นมิตร ความสวยงาม ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมอันดีงาม วิถีชีวิตประเพณีที่ยึดถือกันอย่างเข้มแข็ง ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญ

บทสรุป

จากการศึกษาดังกล่าว ทางผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจะพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความยั่งยืนได้นั้น ควรจะต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการมุ่งพัฒนาทางด้านรายได้ ควบคู่กับการอนุรักษ์วิถีชีวิต และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ดังนั้นจากการศึกษาทางผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเด็นสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ทางด้านการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่องคน หมายถึง คนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว และประโยชน์ของการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การมีมิตรไมตรีในการเป็นเจ้าบ้านและการให้บริการที่ดี การปรับปรุงแบบไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสม การร่วมกันสร้าง พัฒนา คงไว้ซึ่งบริบทของชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน

ประเด็นที่ 2 เรื่องวิถีชีวิต หมายถึง ดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และคงความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา การเปลี่ยนรูปแบบจากวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมรักษาการผลิตในรูปแบบของเกษตรปลอดภัยสู่เกษตรอินทรีย์ และการเปลี่ยนอาชีพสู่การผลิตสินค้าท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ การดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญๆ และเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

ประเด็นที่ 3 เรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การส่งเสริมให้ชุมชนลดขยะของครัวเรือน จนนำมาเป็นต้นแบบของหมู่บ้านหรือชุมชนที่ใส่ใจและรักษาสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่ 4 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ทุกครัวเรือนส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อไว้รับประทานเองในบ้าน บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ ร้านอาหารท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนประหยัดค่าใช้จ่ายและสามารถสร้างรายได้เสริมได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยดังกล่าว ทางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

สภาพภูมิประเทศของอำเภอแมริมมีพื้นที่ทั้งที่ราบสูง ที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่ม ประกอบกับมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทำให้อัตราการว่างงานในพื้นที่ของอำเภอแมริมเคยใช้เป็นพื้นที่ในการปลูกฝิ่น แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่มีต่อประชาชน พระองค์ได้ทรงเสด็จโดยพระบาทจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์มาเยี่ยมบ้านแม่สาใหม่เพื่อทอดพระเนตรสภาพพื้นที่ และได้มีการจัดตั้งโครงการหลวงเพื่อส่งเสริมการปลูกพืชผักเมืองหนาว และจัดตั้งโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความรู้ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ และณัด บุญชัย, 2561) จึงทำให้การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อำเภอแมริมอยู่บนพื้นฐานของประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเกษตร ด้วยพลวัตรของความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันส่งผลกระทบให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ควรมีการน้อมนำศาสตร์ของพระราชา ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข บนพื้นฐานของความพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบ การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของอำเภอแมริม เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวฯ ให้แก่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

จากการศึกษา ทางผู้วิจัยพบว่า ในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีความหลากหลายทั้งในด้านของชาติพันธุ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติ และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งช่วงก่อนปี พ.ศ. 2507 พื้นที่ดังกล่าวบางส่วนเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ทำการปลูกฝิ่นมาก่อน แต่หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จมาและมีการส่งเสริมให้มีการทำการเกษตร และการเพาะปลูกพืชเมืองหนาว อาทิเช่น พลับ โอวคาโด ลิ้นจี่ เป็นต้น ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทำให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โดยในปี พ.ศ. 2520 จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา ปี พ.ศ. 2525 จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ และ ปี พ.ศ. 2527 จัดตั้งโครงการหลวงหนองหอย ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการหลวง คือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับชาวเขา ขจัดพื้นที่การปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารในพื้นที่เทือกเขาสูงทางตอนเหนือของประเทศ วิถีชีวิตของชาวบ้านเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีการปลูกฝิ่นเปลี่ยนเป็นวิถีการเกษตร จนเริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ พื้นที่อำเภอแมริมจึงกลายเป็น

เป้าหมายหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันในพื้นที่ที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยววิถีชีวิต และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการวิจัย องค์ความรู้ใหม่ที่ได้เพื่อจะส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแมริม ควรเป็นการจัดการโดยใช้ หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่า การท่องเที่ยววิถีชุมชนบนพื้นฐานหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย การคำนึงถึงความพอประมาณคือ ไม่ทำอะไรเกินตัว ความมีเหตุผลคือ การคิดอย่างรอบคอบ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวคือ การรู้จักประมาณตนเอง รวมทั้งการใช้ความรู้ด้วยความรู้รอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรมทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน รู้จักแบ่งปัน นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จะต้องไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแต่ใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนบนพื้นฐานหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ ปัจจุบันพื้นที่ที่ทางผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษา รวมถึงการเข้าไปเป็นวิทยากรจากการเชิญของหน่วยงานในพื้นที่ การเข้าไปเป็นที่ปรึกษาหมู่บ้านจากการเชิญของคนในพื้นที่ ได้เริ่มมีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เพื่อเป้าหมายในการสร้างความสุขให้กับชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นจาก http://123.242.133.66/tourism/index_weloveking.php
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน. สืบค้นจาก <http://rdic.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/154/2018/10/OTOPนวัตวิถี.pdf>
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ และ ถนัด บุญชัย. (2561). การเสด็จประพาสต้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ทรัพย์สินเพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และสิทธิการเช่าอุตสาหกรรม. (2560). ภาพรวมของภาวะอุตสาหกรรมของธุรกิจการจัดหาผลประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์. สืบค้นจาก : <http://market.sec.or.th/public/ipos/IPOGetFile.aspx?TransID=251523&TransFileSeq=44>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่. (2560). ข้อมูลและแผนพัฒนา : โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ อำเภอแมริม. สืบค้นจาก : http://gis.chiangmai.go.th/index.php?name=infobase&themeID=7&pid=54&District_ID=7.2553
- ระบบสถิติทางทะเบียน. (2560). จำนวนประชากรแยกอายุ. สืบค้นจาก : http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php.

ศิริรักษ์ ยาวีราช, ชรัญญา สุวรรณเสรีรักษ์, เก็จวลี ศรีจันทร์, ศุภวัชร อินฝาง และรุจิรา สุขมณี. (2561). แนวทางการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดบริการ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านแม่สายป่าเมี่ยง ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 19(2), 126-135.

อำเภอแมริม. (2560). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้นจาก :

https://www.nfccmi.or.th/assets/uploads/pages_img/b5b54-จังหวัดเชียงใหม่.pdf